

Методологічні передумови формування у майбутніх учителів технологій проектної компетентності

Марущак Оксана Василівна,

к.п.н., доцент

Ільчук Євгеній Альбінович,

Ткаченко Анатолій Григорович,

Ціцілін Микола Олександрович,

здобувачі вищої освіти

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

м. Вінниця, Україна

ksanamar77@gmail.com

Анотація. У статті обґрунтовано методологічні передумови формування у майбутніх учителів технологій проектної компетентності. Зазначено, що обов'язковою вимогою для ефективного формування в майбутніх учителів технологій проектної компетентності є дотримання в освітньому процесі закладу вищої освіти спеціальних організаційно-педагогічних умов; визначено основні компоненти та рівні сформованості проектної компетентності майбутнього вчителя технологій.

Ключові слова: учитель технологій, проектна компетентність, організаційно-педагогічні умови, рівні сформованості проектної компетентності.

Abstract. The article substantiates the methodological prerequisites for the formation of project competence in future technology teachers. It is noted that a mandatory requirement for the effective formation of project competence in future technology teachers is the observance of special organizational and pedagogical conditions in the educational process of the higher education institution; the main

components and levels of formation of the project competence of the future technology teacher are determined.

Keywords: technology teacher, project competence, organizational and pedagogical conditions, levels of formation of project competence.

Вступ. Модернізація українського суспільства зумовлює нові вимоги до якості професійної підготовки майбутніх педагогів. Основна увага тепер зосереджується на формуванні у випускників компетентностей, які дають їм змогу виявляти самостійність у різних життєвих і професійних ситуаціях, вирішувати професійні завдання з урахуванням соціально-культурної стабільності, толерантного діалогу між культурами та збереження унікальності суспільства [1, с. 54]. На часі об'єктивні передумови переосмислення пріоритетів вищої професійної освіти, формування нових концептуально-методологічних основ освітньої діяльності [2, с. 149]. Однією з найважливіших компетентнісних характеристик майбутніх учителів технологій нині вбачається проектна компетентність. У контексті пріоритетних тенденцій основою розвитку сучасної системи освіти мають бути принципи проектної діяльності: відкритість освіти до зовнішніх запитів, застосування проектних методів, конкурсне виявлення та підтримка лідерів, які успішно реалізують нові підходи на практиці, адресність інструментів ресурсної підтримки та комплексний характер рішень.

Нині проектні технології широко застосовуються в різноманітних галузях знань, у навчанні різних дисциплін, підвищуючи навчальну мотивацію, розвиваючи пізнавальний інтерес, творчі здібності. Проектна діяльність орієнтована не лише на реалізацію проекту, а й на особистісні зміни в суб'єктах цієї діяльності, коли формується проектна культура здобувача освіти – складна, багаторівнева, динамічна система технологічних якостей [3, с. 134].

Мета статті полягає в обґрунтуванні об'єктивних методологічних передумов формування у майбутніх учителів технологій проектної

компетентності.

Матеріали і методи. Об'єктивна необхідність формування у майбутніх учителів технологій проєктної компетентності зумовлюється основними завданнями освітньої галузі «Технологія», положеннями концепції «Нова українська школа». Були використані такі методи дослідження: 1) теоретичні методи: аналіз – для вивчення навчально-нормативної документації, психологічної, педагогічної, методичної та спеціальної літератури, дисертацій та авторефератів, періодичних фахових видань з метою визначення стану та перспектив розробленості досліджуваної проблеми; зіставлення – для порівняння різних поглядів учених на досліджувану проблему, визначення напрямів дослідження та понятійного апарату; синтез, порівняння, узагальнення, моделювання; 2) емпіричні методи: вивчення досвіду роботи вчителів технологій з досліджуваної проблеми; опитування педагогів, спостереження, анкетування, тестування; вивчення результатів навчання здобувачів вищої освіти з огляду на досліджувану проблему.

Результати та обговорення. Вирішальною умовою та показником успішності людини в житті, у цілому, та у професійній діяльності, зокрема, нині стає її компетентність. Структурними компонентами компетентності можна вважати знання, уміння й навички та ціннісне ставлення. Значущість знань у структурі компетентності очевидна з огляду на те, що з одного боку, вони є базою для формування умінь і навичок, а з іншого – існує особливий вид знань – про способи діяльності, представлений у формі правил, пам'яток, алгоритмів тощо, який забезпечує процесуальний аспект навчання. Третьою складовою компетентності особистості визнано формування ціннісного ставлення до процесу та результату праці [4, с. 424-425]. Водночас, необхідною передумовою повноцінного навчання, а відтак і саморозвитку, самореалізації, постає формування рефлексії, яка дає змогу сформулювати (в разі потреби і скоригувати) мету діяльності, вибрати раціональні способи досягнення цієї мети, спрогнозувати

результати тощо. Отже, компетентність правомірно розглядати як синтез знань, умінь і навичок, емоційно-ціннісного ставлення та розгорнутої рефлексії.

Існує чимало визначень проєктної компетентності. Ми розуміємо під проєктною компетентністю інтегративну характеристику суб'єкта діяльності, що відображає здатність і готовність особистості до самостійної теоретичної та практичної діяльності з розроблення й реалізації проєктів у різних галузях соціальної практики на основі принципів природо- та культуровідповідності. Проєктна компетентність здобувачів вищої освіти – це здатність суб'єктів освітнього процесу застосовувати сучасні технології, проєктні вміння та навички для створення інтегрованих проєктів, використовувати організовану проєктну діяльність для вирішення завдань професійного зростання та розвитку.

Дефініцію проєктної компетентності ми розглядаємо у вузькому та широкому значеннях. Проєктна компетентність у вузькому значенні відображає вміння здобувачів вищої освіти створювати конкретні проєкти, проводити самостійні дослідження, обробляти інформацію та грамотно використовувати її у проєкті. Проєктна компетентність у широкому сенсі передбачає сформованість у майбутнього вчителя технологій проєктного мислення, усвідомлення ним інтегративних зв'язків між дисциплінами, здатність за допомогою проєктної діяльності до самоосвіти, професійного зростання та особистісного розвитку, підвищення рівня власної конкурентоздатності.

Проєктна компетентність формується у проєктній діяльності – організованій роботі зі створення оригінального продукту (проєкту), спрямованій на вирішення професійно-значущого завдання, що має на меті формування та розвиток умінь і навичок, особистісних якостей, необхідних сучасному фахівцеві. Для здобувача вищої освіти проєкт – це можливість самореалізації, розкриття творчого потенціалу, професійного зростання та розвитку, набуття досвіду самостійної пізнавальної діяльності. Для викладача – це метод, що сприяє трансформації теоретичних відомостей у професійний досвід, розвитку у здобувачів вищої освіти

конкурентоспроможних умінь і навичок, прагнення до самоосвіти. Викладач відіграє важливу роль у проєктній діяльності. Він стає її співучасником, консультантом, працює індивідуально з кожним здобувачем освіти, прагне не лише допомогти здобувачам створити цікаві проєкти, а й намагається розкрити їхній творчий потенціал, цілеспрямовано підвищує рівень їхньої проєктної грамотності.

Серед основних компонентів проєктної компетентності майбутнього вчителя технологій ми виокремлюємо: сформованість проєктних умінь і навичок; проєктне мислення; готовність до самоосвіти та саморозвитку в умовах проєктної діяльності; здатність адекватно оцінити якість проєкту. Проєктна компетентність передбачає наявність таких проєктних умінь і навичок: дослідницькі (уміння працювати з інформацією – здійснювати пошук, добір, формулювати завдання та цілі, складати план, структурувати, робити висновки); мультимедійні (уміння використовувати кілька каналів сприйняття інформації в проєкті, працювати з мультимедійними засобами, створювати презентації); інтегративні (усвідомлення інтегративних зв'язків між дисциплінами, здатність синтезувати знання у проєктах); когнітивні (уміння організувати самостійну пізнавальну діяльність, проводити аналіз і синтез інформації, наявність аналітичного мислення, інтелектуальна лабільність); креативні (наявність креативного мислення, прагнення творчого пошуку, оригінальності). Формування вищезазначених умінь і навичок сприяє підвищенню рівня конкурентоздатності майбутнього фахівця.

Важливу роль у проєктній діяльності відіграє розвинене проєктне мислення – погляд у майбутнє, його планування, проєктування, генерування нових думок, ідей, їх структурування та оформлення в готовий продукт (проєкт), досягнення видимого результату за допомогою проєктної діяльності. Проєктне мислення формується поступово, від проєкту до проєкту. Воно передбачає уявлення майбутнього проєкту, його основних рис від задуму до реалізації, прогнозування кінцевого результату, вміння вибудувати правильний вектор проєктних дій,

розставити акценти. Характерною особливістю проєктного мислення є відкритість свідомості до всього нового. Для нього властива рефлексія, тобто усвідомлення та оцінка власної роботи, її корекція.

Готовність до самоосвіти та саморозвитку в процесі створення проєкту передбачає знання прийомів і методів самостійної діяльності, вміння застосовувати їх на практиці, наявність досвіду аналізу й оброблення інформації. У будь-якому проєкті закладено значний потенціал самостійної роботи (індивідуальної, парної, групової). Завдяки дидактичним можливостям методу проєктів здобувачі вищої освіти самостійно засвоюють матеріал кількох дисциплін, можуть застосувати його у майбутній професійній діяльності. Створюючи проєкт, здобувач набуває самостійно не тільки корисних умінь і навичок, а й розвиває особистісні якості, необхідні для соціалізації особистості в сучасному суспільстві.

Уміння адекватно та грамотно оцінити проєкт свідчить про високий рівень проєктної компетентності. Оцінка проєкту – це визначення його значущості, цінності, виявлення сильних і слабких сторін. Ми оцінюємо проєкт за такими критеріями: якість інформації (оригінальність, проблемність, новизна); змістовність проєкту; іншомовна грамотність; уміння чітко та аргументовано відповідати на запитання; ступінь креативності проєкту; естетика оформлення результатів; якість презентації; успішний захист.

Обов'язковою вимогою для ефективного формування в майбутніх учителів технологій проєктної компетентності є дотримання в освітньому процесі закладу вищої освіти (ЗВО) спеціальних організаційно-педагогічних умов, зокрема: міждисциплінарна інтеграція; «ситуація успіху»; організація діяльності суб'єктів педагогічного процесу на основі позитивної міжособистісної взаємодії; рефлексія; створення можливостей для розвитку творчої ініціативи здобувачів вищої освіти.

В результаті спостережень за проєктною діяльністю здобувачів вищої освіти нами було розроблено рівні сформованості їхньої проєктної компетентності:

високий, середній, низький. Високий рівень характеризується добре розвиненими проєктними вміннями та навичками. Здобувач здійснює ефективну самостійну пізнавальну діяльність, активно прагне самоосвіти і саморозвитку, вміє адекватно оцінити проєкт за запропонованими критеріями, має добре розвинене проєктне мислення. Його проєкти вирізняються оригінальністю ідеї, креативністю, цікавим оформленням, яскравою презентацією. Здобувач володіє інформацією з теми, коректно відповідає на питання. Здобувач із середнім рівнем сформованості проєктної компетентності має достатньо розвинені вміння та навички для розроблення проєктів середнього рівня. Він в основному здатний здійснювати самостійну пізнавальну діяльність, готовий до самоосвіти та саморозвитку, вміє оцінити проєкт не за всіма запропонованими критеріями, його проєктне мислення недостатньо розвинене. Проєкти задовільні, але не вирізняються креативністю та оригінальністю. Відповідає не на всі питання. На низькому рівні проєктні вміння і навички недостатньо сформовані, здобувач освіти епізодично здійснює самостійну пізнавальну діяльність, його проєктне мислення не розвинене, прагнення до самоосвіти та саморозвитку не спостерігається. Здобувач освіти не здатен адекватно оцінити проєкт, під час відповіді на питання виникають труднощі.

Висновки. Проєктна компетентність є показником рівня професійного та особистісного розвитку майбутнього вчителя технологій. Здатність створювати високоякісні проєкти є важливим компонентом його професійної компетентності. Тому у ЗВО має бути організована цілеспрямована та послідовна робота щодо формування у здобувачів вищої освіти проєктної компетентності. Це важливий крок на шляху підготовки конкурентоспроможного фахівця, який відповідає сучасним умовам ринку праці. Перспективу подальших досліджень вбачаємо в експериментальній перевірці ефективності організаційно-педагогічних умов формування у майбутніх учителів технологій проєктної компетентності.

Список літератури:

1. Марущак О.В., Ткаченко А.Г., Озеруга Д.В. Формування у вчителів трудового навчання та технологій фахової компетенції з проектування предметно-просторового середовища засобами декоративно-ужиткового мистецтва. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 6. С. 54-60.

2. Зузяк Т.П., Марущак О.В. Методологічні передумови формування у майбутнього вчителя трудового навчання та технологій технологічної компетентності. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип. 26. Том 1. С. 148-153.

3. Шимкова І.В., Марущак О.В., Цвілик С.Д., Глуханюк В.М., Гаркушевський В.С. Формування фахових компетентностей майбутніх учителів трудового навчання та технологій засобами технології апсайклінгу. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2023. Вип. 70. С. 130-147.

4. Марущак О.В., Король В.П. Термінологічні аспекти формування професійної компетентності майбутнього фахівця. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. Вип. 37. С. 421-427.